

הקדמה לעניני טכנולוג'י, חשמל בנוגע להלכות שבת

- מעשה דהגרי"ח זונפלד עם הקיסר מאוסטרי
 - ירוש' סופ'ב דנדה - ר' חנינא היה צירך לצרף' אחרים כדי להורות בדברים שלא שמע מרבו אלא ב' פעמים בלבד. -
 ובענינו הכל חדש

א איזו מלאכה עושים אם אותו מכשיר? - וכמעט כל ה"לט מלאכות" עושים עכשיו באופן חדש - אבל ולא לו
 לכא' הוא דבר פשוט דעוברין על אותו מלאכה - ואדרבה עושין באופן המועיל טפי בקלות ובמהירות או בדקדוק
 (לדוגמא: - washing machine, type-writer, tractor, milking machine, electric drill, power saw, ...
 (sewing machine, shaver, lawn mower, bread maker, food processor ...

אבל לפעמים היכא דעושה באופן מחדש - יש לדון אי עדיין הוא אותו גדר מלאכה -
 כגון: 1 נורת חשמל אי היא כעין הבערת וכיבוי נר ממש 2 כתיבה ע"י מחשב
 3 בישול ע"י מייקרו-גל וכו'

ב מהו האיסור לפעול או חשמל או להפסיקו- אף היכא דאינו עושה מלאכה אחרת בה (כגון לפעול רדיו,
 מאוורר ..) ? בנין? מכה בפטיש? מוליד? להתעמק בדיון החזו"א נגד הגרש'ז - (חיבור החוטים, יצירת
 ופסיקת זרם, הגדלת והקטנת זרם ..)

ג האם עושה האיסור במתכין - פסיר? - עשייה ממש? - כמתעסק בעלמא?

ד האם עשה באופן ישר או בגרמא? התעמקות בגדר גרמא - ועיונים במכשירי גרמא

ה האם עשה בענין דאינו מתקיים? עיונים בגדר מלאכה המתקיימת

ו האם עשה כדרכו או בשינוי? עיונים בגדר שלא כדרכו.

ז עניני מוקצה השייכין

ח עניני עובדין דחול - זילותא דשבת - משמיע קול - מראית עין

השתמשתי הרבה בכמה ספרים: **במאורי אש השלם (ב' חלקים) כל מאמרי הגרש'ז אויערבאך** זצוק"ל בעניני חשמל,
 דב' החזו"א, ס' מעיל שמואל - החשמל לאור להלכה מאת הר' שמואל אהרן יודלביץ, שמירת שבת כהלכתה מאת
 הר' יהושע נויברט זצ"ל, שבות יצחק מאת הר' יצחק דרזי (בפרט חלקים ו ויב), מאור השבת מאת הר' מאה מאיר
 יאדלר (בפרט ח'ד), בנין שבת מאת הר' חנן כהן, שו"ת מעשה חושב, מעשה וגרמא בהלכה יסודי ישורון מאת הר'
 גדלי פלדר, מעליות בשבת (כל ספרי) הר' לוי יצחק היילפרין (ראש מכון לטכנולוג'י), כמה מאמרי תחומין ובפרט
 מאמרי הר' ישראל רוזן (ראש צומט), ומאמרי חוברת אור השבת, מערכי לב מאת הר' זאב לב, ותשובות מהצ"ץ
 אליעזר, יבי"ע, אגר"מ, משפטי עוזיאל, באר משה, ארחות שבת מאת הר"ש גלבר והר' יצחק רובין, קדושת השבת
 מאת הר' משה הררי, לט מלאכות מאת הר"ד רביאט ועוד, מניית אריאל אמס' שבת מאת הר' שצ'יגל.

הדלקת חשמל בלי עשיית מלאכה אחרת

איזו איסורים שייך בהדלקת חשמל, אף דאינו עושה בה מלאכה אחרת (כגון מאורר, מזגן, ..):

א הבערה: כמה אחרונים רצו להקל להדליק נר של חשמל ביו"ט דהתיירו הבערה לצורך - וס'ל דליכא משום מוליד .. דאינו כמו החיכוך עצי גפרית .. דבשם אין בעצים כל עצם האש .. אלא שייסוד האש בו מרובה ... ובהתחככו נולד אש - אבל בזה העלעקטרי יש כח אש ממש אלא שאינו מאיר, ובהפגש הב' כחות הנגדים ול' .. החיוב והשלילה .. יצא אש לפועל .. והמה כגחלת אשר ע' נפיחות הפה יצא השלהבת דאינו נולד - דנפיחת הפה הוי ג'כ כח נגדי להאש הטמון בגחלת שמכריחו לצאת ממקומו אל האויר .. וכן הוא בעלעקטרי (ועוד דכשפותח נעלעקטרי אינו אלא כמקרב האור אצלו .. וכשמסגירו מרחיקו .. והוי גרמא ואין כאן מעשה - כן נלענ' לפי הבנתי במלאכת העלעקטרי כי אינה מצויה ברובי הערים שלנו שנוכל לעמוד בזיקק על תוצאותיו. [דב' בעל הערה ש' בבית ועד לחכמים ח'א שנת תרסג] זכמובן לפי' יוכל לחייב כל הדלקת חשמל בשבת משום הבערה (אף במלאכה נורוה) / אבל ע' בכמה אחרונים שדחו דב' [ע' אחיעזר ח'ג ס' ס, וכן במאורי אש ח'א (באריכות גדולה) דאוסר כה'ג משום מוליד] - ואינו כאש כלל לחייב עליו משום הבערה בשבת. [והמקלין דוקא משום דלא הבינו ענין העלעקטרי כהוגן דעדיין לא עמדו עליו בזיקק]

האם שייך הבערה או בישול בהשתמשות בחשמל ע'י החוטים: - ע' בחזו"א נ"ט - דהמדליק נר החשמל בשבת יש בו משום מתחם את הברזל שיש בו משום מבשל, אלא דהוי פסיר דלא ניח'ל .. אבל מ"מ אסור מדרבנן - ואפשר דהתימוס צורך בו להעברת הזרם .. וחשיב ניח'ל .. מיהו ד' דוקא אם מקצת החוט מגיע עד יס'ב' / אבל ע' במאורי אש השלם עמ' תעה - דהלא ודאי צריך חימום החוט .. דאל"כ היתה עומדת בהתנגדותו לזרם .. והיתה נשרף וניתק - אלא כיון דמתחמם והתנגדותו מוגדלת .. לכן הזרם אינו יותר מדי גדול - ומק' דהלא לראב"ד העיקר הוי הריכוך .. ואף אם נאמר דבהדלקת חשמל חשיב כמרכך את החוט .. הלא ודאי לא ניח'ל בזה .. וגורם לו הפסד לחוט - ועוד דלאח'ז חוזר ותיקן לקדמותו .. והמדליק אינו נוהג דעתו על זה כלל .. ולא שייך כלל מלאכת מבשל' .. י"ל דזהו עצם כוונת החזו"א בספיקו - אבל ודאי מגיע לשיעור יס'ב' - ואפ"ל ליד נכיות בו. - וע' בס' מאור השבת ח"ד עמ' קיא - דיון אי חוט חשמל מתחמם כעין גחלת או מתחמם רק קצת - ודעתו דנ"מ רק לטלטול - ומסיק דמ"מ אסור בהדלקתם כחזו"א ס"נ - דמ"מ הוי לכה"פ משום בישול כשנעשית כשיעור יס'ב' - ושם בחזו"א - ולענין מבעיר אם מקצת החוט נעשית גחלת אפשר דיש בו משום מבעיר לדעת הרמ"א, מיהו אם אינו נעשה גחלת, אף שניצוצי אור נתזין מן החוט זא' בתמידות .. אין זה מבעיר .. אלא דיש בו שבות דאין מוציאין את האור מן האבנים.

ב בנין: חזו"א או"ח נ"ט - עוד יש בזה (הדלקת חשמל) משום תיקון מנא כיון שמעמידו על תכונתו לזרום את זרם החשמל בתמידות, וקרוב הדבר דזה בונה מן התורה כעושה כל' .. וכ"ש כאן זכל החוטים מחוברין לבית והו"ל כבונה במחבר', דיש בו משום בנין וסתירה .. אבל הכא אין נפקותא בזה .. דאפ"ל בכלים כה'ג חשיב בונה' .. ובפתיחת החשמל שמכניסים הזרם בחוטים חשיב לעולם

1. וד' ע"פ שיטת החזו"א שם זכל שנעשה יס'ב' יש בו משום מבשל, אף דלענין חיוב צריך כמאב"ד .. מ"מ איסורא איכא כל זנעשה יד סולדת .. ואפשר דאסור מה'ת כחצי שיעור - ועפ"י נראה דשייך בישול מתכת ב"אינדוקסון אעווען" דמתחם קדרה המתכת ע'י כח המגנט וע'י מבשל האוכלין - ואף באוכלין גופא בזה לכא' תיחשב בישול - אבל הערוני א' מתלמידי בכל זה זי"ל דזהו זר"א אם נניח דבישול לא בעי להוי דוקא ע'י האש. / וע' בזה במאורי אש השלם עמ' תשצ - דמק' אדב' החזו"א בהא דשייך חי שיעור בבישול מתכת כשמגיע לסי'ב' - הלא בגמ' לה' - גבי פינה מתיחם לשיעור יכול להעמיד בתחלה קדרה של מתכת אף זלא היה כלל על האש מעולם - וע"ע במאורי אש השלם עמ' תעב - שמוכיח דאף לראב"ד גחלת של מתכת הוי אש .. דאל"כ האופה והמבשל בשבת בחשמל יהא פסור .. דהרי פשוט זורם אינו אש .. ונמצא שזומה לחימום מתכת בקדני שמש ע'י זוכית מגדלת דהוי כחולדת החמה בלבד - ואי גחלת של מתכת איכא כהא דהוי כמבשל בחמה דפסור ודעתו שם דפסור משום זחצר אש, ולא רק משום שלא כדרכו (ע"ש) - ודן דא"כ אולי תהוי אפ"י מותר כהיכא זניכא דהוי תולדות החמה בלבד - ולכן ס'ל דאף לראב"ד צ"ל דודאי זכשיש לחוט מראה אש .. הוי כאש. אבל צ"ע מדב' דאי נעשית המתכת מלובנת תחייב אף מחמת החמה דעכשיו הוי כאש בפנ"ע - ואי לא איכ' מ"ש מחשמל.
 2. וע' יסודי ישורון ח"ב עמ' 133-136 - מכמה אחרונים שדנו אי איכא בזה כוונת בישול כדי שע"י תדליק משמע דכוונתו על עצם הזרם, ולא בהא דנתן כח חדש בכלי.
 3. צלע'ג דלכא' דבשלמא אי נימא דשאני דהוי תקע ולכן אף בכלים .. י"ל דניחא - אבל כאן הלא לכא' תמיד קשור לקדקע, והזיון רק אי מחבר החוט לעצמו בקדקע - איכ' תהוי דמנעל הקשור, או כפקק החלון דפסור עליו [כדא'י שבת קמז].
 4. - עייל שופתא בקופייטא, רב- בונה, שמואל- מכה בפטיש רש"י- מוהדק יד במרא שלא יצא :צ"ע לדעות דאין בנין בכלים -וצריכא... :צ"ע בכלל בשייכות כל מוח' אהדדי ע' בתוד"ה בשלמא דרב סובר דחייב בחור כ"ש אף דאינו עשוי להכניס ולהוציא מטעם בנין כקש, וכן בשופתא בקופייטא- אבל לשמואל לא מחייב משום בנין כ"ש :צ"ע במשנה? לכא' כוונתו בבנין כ"ש באיכות ולא רק בכמות. מסתת דרך בנין... ונקב בלול... לא הוי דרך בנין... ונקב בלול הוי דמי לבנין דעבדיה לאוירא, רש"י כהא דעביד חורים וחלונות לאויר, ... משא"כ בשופתא בקופייטא... ודלמא שמואל רק בהא :מכל הנ"ל משמע דבונה עדיף, ושייך מכה בפטיש רק בדליכא בונה :וצ"ע לרב כיון דאינו דרך בנין ואינו דמי לבנין מ"ט הוי בנין?
 5. רש"י- הא דרך שופתא בקופייטא סבר שמואל דאם התרו משום בונה לא מחייב :משמע קצת דה"א דחייב ב' רמ"ג, יד- העושה נקב ללול תרגולים כדי שיכנס אורה... חייב משום בונה, מ"מ- כרב, ובכ"מ- הלא בהל' טז- דעושה נקב בין בבנין ובין בעצים, מתכת... חייב משום מכה בפטיש... ואינו חייב אלא עשוי להכניס ולהוציא? וכן הק' ה"למ ות' דצ"ל דלרמ' חייב ב', משום בונה ומכה בפטיש... אבל איכ' הולל דחייב ב' כזומר וצריך לעצים?
- תוס' - לכו"ע יש בנין בכלים בבנין גמור - חוץ ממטרה של חוליות :צ"ע אם הפסור זכבר נבנה או דאינו חסר בנין כ"כ, ונ"מ אם מחברו לפעם ראשונה שם... והילוק בין קרקע לכלים דוקא בזלא עשה בחוץ, רמב"ן- "רב"- בעשיית כלי לכו"ע שייך בנין בכלים וכל דבעי אומן לתקנו הוי עשיית כלי, ולכן בתקע ביתדות בר"פ כל הכלים- חייב משום בנין, זלא כרש"י שם דהוי מכה בפטיש. רשב"א, מאירי- מוכיח דשייך בנין בכלים בעשיית כלי מהא דמגבן משום בונה, ואי אין בנין בכלים ק'ו לאוכלין, ובעשיית כלי אין לך בנין גדולה מזו, מירוש' בנין במקדש .. קרשים ע"ג אבנים.. ולא בנין לשעה.. כיון דע"פ ה' יחנו כלעולם... אפ"ל ע"ג דב'א? אפ"ל מן הצד? בנין ע"ג כלים?

הדלקת חשמל בלי עשיית מלאכה אחרת

תקע' .. אף את'ל דקנה של סיידין [שבת מז:] אף בתקע אינו אלא מדרבנן .. היינו דוקא בהרכבה של ב' גשמים שאפשר לחשבן כב' המשתתפין בפעולה אח', דאין התקעה מכרעתן לגם אח' כל שפירוקן נחוץ לטיח של הנמוך .. אבל תיקון צורה לגשם ונעשה ע"י זה שימוש .. ודאי חשוב בונה .. אף אם השימוש הוא לשעות מיוחדות ואח'כ פוסקו .. והפסיקה מכאן ולהבא .. והצורה הראשונה אינה בת פירוד מן הגשם .. ואחרי שההדלקה היא בנין .. הכיבו הוא סותר .. ושם מט' ומג'א שיג - דמותר לתקוע כיומי כלים כיון שעומד לסגור ולפתוח .. היינו דוקא כיומי .. שאין סתימת הכלי בנין ממש, אלא שימוש דכלי סתום לעולם אינו כלי .. וכל ענין כלי להיות פתוח לשמש בו, ולכסותו שלא בשעת שימוש .. הלכך אין הכיסוי והכלי כחד אלא ב' גשמים משתתפים בשימוש .. אבל הרכבה הדרושה לשימוש כמו קנה סיידין ומטה של טרסיים וזרם חשמל אף תיקון לשעה חשיב בונה.⁷ [דיון בין המנח"ש ס' יא - והר' גריינמן בחידושים וביאורים אי החו'א ס' ל כן בסגירת מעגל אף דליכא זרם עדיין, או' ד דוקא כשנוצר ע"ז כוחות חדשים ממות לחיים.]⁸
 - ובהמשך דב' החו'א שם - בדב' החי'א מדי-ט- דהעורך שעון חייב חטאת משום תיקון מנא / ולחו'א אין לחייב משום מכב'פ או בונה משום דעשוי להתפרק וליכא חיבור פרקים כלל - אלא הכא ע"י עריכתו יוצר כח חדש במסובב שידחוק על האופנים שינעו כולם .. והעמדתו על תכונה זו היא בונה או מכב'פ.¹⁰

- ושם במכתביו של החו'א להגרש'ז - דהענין תלוי בשיקול הדעת דחיימוס ברזל אינו מחז'ש טבע חדש בברזל, אלא שהחוס שוכן בה לשעה והברזל מתמיד לגרשו - אבל חיבור חוס החשמל מעורר את כח החשמלי המוטבע בחוט עצמו והוא מהרכבה המוגזת שבשורש יצירתו .. ושימוש זה תדיר .. והעמדה על מתכונתה ע"י החיבור .. חוששין בה משום בונה משום א הרכב הפרקים זה עס זה .. ולא מהני הא דהוי רפוי משום זרם חשמלי מחברם בבחינת תקע ב דחיתוקן החוט עצמו ממות לחיים הוי בונה¹¹
 ושם - דאין היתר של ארעי במלאכה כגון התופר ע"מ לקרוע ולחזור לתפור .. ולקרוע .. זלא מקרי שימוש, אלא עושה מלאכה¹² - דשימוש חשמל במחובר וההפסק משום חשבון תשלומין

- ומת' דאדניס כקרקע- [ע' באור שמח דעיקר מלאכת בנין במחובר לקרקע, ובמנח" טוב'י- חת"ס עב- בפאראסן אי שייך דאיסור מדאור' ואי איכא בנין לשעה]
- תוד'ה "לול"- לשמואל לא הוי בנין בלול משום דלא הוי פתח העשוי להכניס ולהוציא [ע"פ קמו]. לכאו' א'צ לזה אי סבר דאין בנין בכלים. יראים דף קמי- בשופתא דמרא רב כת' משום בונה- לאו דחייב משום בונה דאין בנין בכלים.. אלא כיון דעדיין מחוסר בנין... ליכא לחייבו משום מכה בפטיש- דרק לאחר שנגמר
- מג'א שיתלו - בתיקון כלי - אין אומרים פסיר' .. דבלא כוונה ליכא מלאכה כלל
- וע' מח' רשי תוס' ביצה לב - אי שייך בנין אף בתחלת בנין כלי, אף דלא נגמר - דלתוס' כיון דשייך ביה בנין - "פשיטא דאסור אף דאינו עושה כלי גמור .. דאסור להתחיל" - אבל מרש' דהאיסור רק בגמר כלי - וע' שו"ת מעשה חושב ח"ב ס'י - דתולה לשיטתם אי המחייב הוי מדין בנין או דוקא משום מכה בפטיש. [ע"ע שם בביצה]
6. וע' מאורי אש השלם עמ' תקלח - דמק' עליו דמנין דהכנסת זרם חשיב כתקע - דלכאו' רק בתוקע עץ בעץ ע"י מסמר או בעץ עצמו עד שיתאחד, אבל לא כשהאיחוד רק כדי שיוכל לזרום .. ורפוי ועומד תמיד לפתוח ולסגור - ודוקא במקניס פקק ביטחון שנשאר תמיד תיחשב כבונה (משמע דכוונתו ל main circuit)
7. ע' שבות יצחק חו' פ' יז בביאור הא דכיסוי כלים שאני דא"א להשתמש בלא פירוק והידוק.. ומסביר דב' החו'א דלדעתו הא דבעי תקע לא בעי דעתו שיתקיים לעולם כדי שיעשה קבע, אלא כדי שיתאחד - ע"פ רמ' ו, דהמקבץ חלק על חלק עד שיעשו גוף א' הרי'ז דומה לבנין
8. והגרש'ז מדייק מלש' החו'א בא' ממכתביו אליו דדוקא ד"תיקון החוט ממות לחיים הוי בונה", "דאם עושה כן בשעה שהחשמל בשימוש ובחיבורו כבר נעשה קבלת זרם .. זה בנין חשוב והוי כתיקע את הפרקים - מבואר מדב' דלא דהר' גריינמן - ועפ"ז רצה להתיר להוציא את הנורה ממקור (הישנה דליכא השתמשות בחשמל אלא במנוע) בשעה שמנוע המקור נח .. דכבר איכא מעגל פתוח - אבל מביא מחו'א עצמו להב', דאם שלב שעון לכפות המנועל בשביל שיכבה לזמן ידוע .. הוי גרמא ואין בו איסור זאר' מצד הכיבו .. אבל יש איסור דאור' משום בונה דבשליבתו הוא עושה תיקון בנין .. ובהג' יש בנין בכלים. - ומדייק הגרש'ז (עמ' תקחת) מדב' במכניס בורג לשעון אוטומטי כדי שידלק או יכבה לאח' .. חשוב בנין / ומק' כיון דלכאו' הוי פעולה שרגילין תדיר בקל לעשותה .. וגם לא נתחדש שום דבר מחמת מעשהו - ובס' שבות יצחק עמ' קע - מביא כמה עדויות מהחו'א מארחות רבנו אקע - דאוסר אף להוריד את המתג בשעת הפסקת חשמל כדי שלא ידלק לאח' .. משום בונה - ומחלק בין בכלים דלא חשיב בונה אלא בשעת זרם דאיכא שינוי ממות לחיים, לבחוס המתובר דמ' איכא משום בנין. אבל צ"ע בזה דלמה גרע מכיסוי כלים ועדו' כיון דכך היא דרך תשמישו, וליכא בזה שינוי ממות לחיים. - וצ"ע הורדת או הגדלת טרמוסטאט בתנור וכדו' כדי להאריך המצב הקיימת - אי הוי כבונה לדעת החו'א.
 - וע' קדושת השבת ט"ט, (עמ' לג) - בענין שימת טלפון על השקע, וכן הערכת אזהקה -
- דלגרש'ז אולי יש להתיר משום דאינו מוליד בה דבר חדש - אבל מהגרש'ז והגרלי' הלפרין בשו"ת מעשה חושב ח"א - דאוסר ע"פ החו'א דמעמיד הדבר על מתכונתו כדי דיכול לפעול ולקבל שחות טלפון, או לצפצף אם יפרץ גנב לשם וכדו'. - אבל מחלק בס' קדושת השבת עמ' עא - דלא אמריל כן כשאינו מחובר עכשיו כלל למתח, ורק אח'כ יפעול ע"י שעון שבת - כגון לחבר או לנתק אזהקה כשליכא מתח עכשיו, אלא לאח' ע"י שעון שבת.
9. וע' במאור השבת ח"ד עמ' שנב - שדן אי שייך בנין לדעת החו'א היכא דאינו סוגר מעגל, אבל מטעין חפץ ע"י החמה כדי שיוכל להשתמש בו. - וכע"ז ע' בס' מערכי לב עמ' עב- עד - שדן דאולי הוי שייך להקל היכא דמזדליק ע"י טרנויסטור דאינו מחבר חוט כלל, ורק גורם שהחוט תיעשה כדבר שיכול להוליך חשמל / אבל שם מההגרש'ז דהחו'א יאסור בזה משום דסוכ'ס מעמידו על תכונתו לפעול (בתמיזות) - וכע"ז במערכי לב עמ' תיח - דס'ל דבמייקרו גל ליכא בנין אף לחו'א .. כיון דליכא חיבור פיסי של חלקים זל'ז - [וע"ע במאמר תחומין מאת הר' יעקב אריאל בענין "מוליך על" [super conductors] שנעשית כמוליך ע"י שינוי במדת החום
10. וע' בס' בנין שבת דמצדד דלכאו' מן הראוי היה דלחו'א לא תהא איסור זו שייך בשעה שהשעון כבר עובד, ולא העמידה על תכונתו - אבל מביא מדב' החו'א עצמו כמק'א דחייב מ'מ. ילכאו' יש לדמות לתוספת זרם - דלחו'א ג'כ תהוי כהוספת כח לתכונתו - וצ"ע. / וע' בדב' הגר'א העניקין זצ"ל בעדות לישראל - דאסר השתמשות בחשמל מדמון זה לעריכת ש/עון - ודעתו זלית ביה אלא איסור זרנבן של תיקון מנא - ושמעתי שהר'צ שכטר שליט'א אסר משום תיקון מנא מדרבנן ודימה להא דצינור שעלו בה קשקשים - וביאר דהוי כהפעלת מערכת.
11. וע' בשו"ת מנחת אשר דא' רצה להקל בפתיחת זלת חשמל (כגון במלון וכדו') וסברתו ע"פ החו'א דהאיסור דוקא עשיית כלי, וכאן ממ' הדלת כבר הוי כדלת / והמנחת אשר דוחה דב' בב' ידים דאין אנו דנים על הדלת או המנועל, אלא על עצם סגירת מעגל חשמלי וחיזוש ויימת החשמל. (מלכוד דאף דמחמירין בחו'א דאוסר משום בונה, א"א להקל ע"פ סברתו כלל)
12. וע' בשו"ת צ"א ג,טז,ח-מכ"מ י, דמכב'פ שייך אף בפתוח בית הצואר אף היכא דכבר פתחו בחול, וסגרו בחוט

הדלקת חשמל בלי עשיית מלאכה אחרת

ישם במכתב ב' - דאפשר די' בסיבוב הכפתור משום העמדת מנורה בתקע - וג' יל' דחוט החשמל שנעשה ע'י שימוש כח הקבלה שלו .. דהגמי אין בו כח זה .. והברזל יש בו כח קבלה .. וכל זמן שאינו מחובר אין לאדם חפץ והנאה מכת האצור בו .. וכשמחבר נעשה ביזו של אדם כלי שימוש - ואין נפקותא אם הברזל פועל או קרקע עולם

ישם - שענין מלאכות נידון לפי טבעת בנ'א בשימושן .. וע'י חיבורו הועמד לשרותו של אדם .. וחשיב תיקון מנא - וכח הקבלה הוא טובע ותמיד .. הוא עצם מעצמו ושמו בו ואינו מגרשו לעולם¹³ .. ולא עוד אלא שהחוט נותן חלקו בזרם .. ואפשר דכח הקבלה הוא זקא ע'י זרם שלו במשותף - וזקא חוט החשמלי .. דאין כל הגשמים ראויים לכך, אבל קבלת חוט כל הגשמים מבלי חוט.

צ'ע' דמה בכך דאין כל הגשמים ראויים לכך? - ונראה דחלק מכוונתו הוא כפי מה שמבאר שם במעבר לדף (מובא במאורי אש השלם עמ' תקא) - ד"ככל הגשמים הקרירות והחום הם עצם התיאור דאם הם באויר הקר הם מוסיפין להתקרר, ואם הם תחת השמש יתחממו .. ומהם שנעשים יס'ב .. אבל דבר הנעשה ע'י הרכבת בנ'א בחכמה ובכשרון זהו ענין בנין שהיה במשכן וחשיבא מלאכה."

כלומר דכאן בחשמל נחשב כמעשה חכמה וכשרון, ולא רק כחימום דהוי דבר השייך לכל דבר, ותלוי רק בסיבובו - וכדב' בפנים דשימוש פשוט לאו מנא (ואף דאפי' ילד קטן יכול להדליק חשמל בקלות - ולכאור' חוינן דליכא ביה שום חכמה - יל' דנעשה מתחלה באופן דכל פעם המדליק עושה דבר שראוי ליחשב חכמה) - אבל עדיין צ'ב' במה שכת' מתחלה ד"כח הקבלה הוא טובע ותמיד .. הוא עצם מעצמו ושמו בו ואינו מגרשו לעולם .. ולא עוד אלא שהחוט נותן חלקו בזרם .. ואפשר דכח הקבלה הוא זקא ע'י זרם שלו במשותף" - דמ'ש באופן שהמתכת מוליך חשמל מהאופן שמוליך חוט; וראיתי דאף בחום החום גורם לעורר את האלקטרונים של המתכת - וא"כ אף החום .. החוט נותן חלקו - וצ'ב'! - וכע"ז הק' עליו הגרש' דהלא אף חימום הברזל אינו נקרא טבע חוט .. אף שבשורש יצירתו הברזל ודאי מורכב גם מיסוד האש .. מ"מ הואיל והחום שוכן בו רק לשעה .. והברזל עצמו מתמיד גורש .. כך בחשמל .. דזקא כשמחבר .. וממה שמקבל מן החוץ.

והמנח'ש - חולק עליו דלכאור' אינו כבונה, אלא כחיבור שמן ופתילה כדי להאיר - או כמשתמש בזרם של מים או רוח כדי לסובב ולגרום תנועה, מבלי שיעשה שום מלאכה - וגם כיון שלחיצה בכפתור הוא דבר שעושי' תזיר .. הרי'ז רק כהשתשות, ולא כעושה כלי מחדש ליחשב כבונה. - ומביא מפס' ר"ד שבת סוף פ' יג' דתקע חייב חטאת משום "שהתקיעה מעשה אומן"

- דעתו דלא חשיב בונה אלא בנין שיכול להתקיים מאליו¹⁴, אבל אם אין הבנין מתקיים מאליו אלא זקוק תמיד לדבר מן החוץ¹⁵ .. מסתבר דאין זה קרוי בנין. וכאן זקוקים לחומר דלק אשר יסתובב הגלגלים בתחת כח

עוד בענין אי שייך בנין בחשמל: מאורי אש השלם עמ' תקיח - מהגר'ש אויערבאך שליט'א - דהגרש'ז כת' מאמר דליכא בחשמל ענין של בונה - והגדולים שבדורו אמרו לו שלא להדפיסו דהוי מילתא דתמה .. דפשיטא דליכא בחשמל שייכות לבונה - והדפיסו רק לאחר שכבר הופיע ס' החזו'א דאסר משום בונה.

ובמאמר ההוא: עמ' תקח - מהט"ז אור' שיג'ז - נד שעיקר תשמישו תמיד ע"י פירוק לא מקרי גמר מלאכה אפי' אם הוא תוקע בחוזק השרוף - ולכן דעת הגרש'ז דליכא ביה בונה או תיקון מנא - אבל מק' דא"כ אמאי בביצה כת. - אמאי חייבין בשפוד הנרצף וסכין הנפגם - אף שדרכו שוב להתעקם? ואמאי בטבילת כלים בשו"ט? .. אף שטומאתה מצויה? ורצה לחלק אי נפגם ברצונו או לא - אבל דן במח' פוסקים עם הפמ"ג בא"א שח,עח - אי שייך תיקון מנא בעריכת שעון - דהפמ"ג מחמיר דאין זה כלי כלל בלא המשכה והוי כמכב"פ - ומסביר כהנ"ל דהוי שלא מרצונו

לבי סדיא - אף דאין רגילים כלל לחוציאו ברצונו - ומת' בדוחק דאינו תיקון חשוב .. דלא הוי חכמה וחיודש כ"כ. (אבל בתחלה הוי כתיקון מנא לאהדורי אידרא לבי סדיא) / אבל מק' ממג'א שח,טו - דאף ספסל שנשמט א' מרגליה לא הוי כתיקון אי תמיד דרכו להוי רפויה - אף דאין רצונו שישמט הרגל!

- ודעתו דכמו דהיה מותר להקר את עצמו ע"י תנופת מפרח שמנענע הנה והנה - וכן מותר מותר לתקן תנועת מאוורר ע"י קפיץ הואיל ואינו נשאר קבועה לעולם - ועצם חיבור מאוורר עדיף מעריכת שעון דכך תשמישו .. ותיכף כשאין רוצין במאוורר מפסיקין את החיבור ודלא כחזו'א דמפסיקין זקא מחמת הפסד ממנו. - ולכן הפותח ריחים של מים אינו אסור מדאור' אא"כ טווח בו (דאיכא איסור דרבנן של אושא מילתא ועובדין דחול)

ישם עמ' תקמ - דאין הכנסת זרם דומה לנותן מוכין דאסור, ויא' מדאור' - או כהא די'ש חוששין להכנסת אויר לכדור - דשאנ'ה דדעתו להשאיר המוכין או האויר שם [ודן אי שייך דב' החזו'א בכדור אי בדרך כלל משתמשי ביה להשאיר האויר לעולם, אבל הוא תמיד מוציא ומכניס האויר בכל השתמשות].

13. וע' מאורי אש השלם עמ' תקל - מפרופ' הר' ז' לב - לחלק בזה בין זרם חילופין לזרם ישר - דבזרם ישר .. הולכת החשמל הוי על כל חתך ואורך החוט, משא"כ בזרם חילופין - ועי' שמביא ממאורי אש פ'ג עמ' רלג - דמשום ה'ט דהחוט עצמו זורם משוהו כחמור טפי מעשיית גשר .. דכח זה מחדש כח התנועה לגמרי.

14. ועי'ש בחערה דמסתפק אי שייך מכב"פ היכא דזקוק לכח אלקטרי כדי להתקיים - ותולה אי הא דבעי "מתקיים" הוי מעצם המלאכה .. ופטור אי הוי ע"י גרמא בלבד - אר"ד דהוי כתנאי בלבד .. וחייב אף דמתקיים ע"י גרמא בלבד. - ודן דאולי יש לחלק בין בונה למכב"פ.

- וע'ע' ממכתב ב' של החזו'א - דכל שמכונת החשמל מסתובבת עכשיו בלא בעל בחירה .. הוי סיבוב החשמל כטבע העולם כרוח מצויה ... אבל אם האדם מסבב אין כאן בונה מצד החיבור דמעשה בעל בחירה חשיב נולד - והוסיף שם דאף זה שמסובב אינו נחשב כבונה משום טעם זה.

/ והגרש'ז בעמ' תקכד - תקכה - דלא חשיב בונה אא"כ הבנין יכול ע"כ' להתקיים מאליו .. משא"כ אם צריכים כל הזמן לאחוז בו אין זה חשיב בונה - וה'נ' כאן אילו במקום המכונה האוטומטית היה עומד אדם שמסובב כל הזמן את הגלגל ודאי שגם רבטו ס'ל דהפותח אין זה כבונה כיון שכל האור ע"י אש ההוא - וא"כ כך לי אם הדבר נעשה ע"י קיסור או ע"י אדם.

15. וע' שבת יצחק ח'ז עמ' קסג - דג'כ תולה במח' הנ"ל מה שמובא בש"ש מג,כב - מאת הגרש'ז דא"ה להדליק נר שבת ע"י נר חשמל ולכרך עליו אא"כ הזרם כבר צבור ונמצא בתוכו - ולא מחשמל שבא מתחת כח דאפשר דחשיב בשעת הדלקה כמדליק בלא שמו .. כיון דבכל רגע נוצר זרם חדש בתנהו / ומביא מהגרש'א זצ"ל - דמקום דליכא נרות ממש .. יכול להדליק אף מחשמל (ולא חשש להא דבא מחמתנה - ע"פ החזו'א דלא בעי מעשה חדש ע"י בנ'א)

הדלקת חשמל בלי עשיית מלאכה אחרת

- אף במה שהחזו"א מדמה לתופר וקורע ושוב לתפור - אך בזה ע' ברמ"א שז"ג - דיש מתיירין¹⁶ - אבל דמיון הנכון צ"ל כמחזיר רצועות של מנעל או סנדל שמוטר גם לכתחלה אם הנקב רחב ויכולים להכניס בו בלא טורח [שם שז"ג, ע'פ תוס' מח.]. - ובתוס' שבת צד: - דפוקסת ליכא משום אריגה כקולע נימין הואיל ואין סופה להתקיים שעומדת לסתירה

ושם - דן בדב' החזו"א דהוי כממות לחיים - מרש"י כתוב ו- דמפיס מורסא חייב משום דעושה פתח והוי בונה - וכן משבת צה. - דגודלת ופוקסת חייב משום בונה דכתי' ויבן את הצלע. - ומשבת קמז- דאסור להחזיר שדרה שנתפרקה משום דמחזי כבונה - וא"כ מק' במי שנתעלף וליכא ענין של פיקו"נ תהא אסור לעשות בו הנשמה מלאכתית דתהוי כממות לחיים? וכן אמאי ליכא איסור להחיות בהמה בכגון זה - ולא מציעי אלא היכא דעושה שינוי בגוף האדם או בגוף הבהמה כגון שהחזיר עצם למקומה, ולא כשמחזה דחשיב כממורר משינתו בלבד?: - לכאו' לחזו"א צריך לחלק בפשיטות דשאני אדם דבאמת הוי כישן בלבד, משא"כ כלי בלי חשמל הוי כמת, ועם החשמל הוי כחי.

שם עמ' תקמב - דן בדב' החזו"א דמאחר דהדלקה הוי בנין .. הכיבוי הוי סתירה / והק' הגרש"ז משו"ע רנטז; שיד"י - דתנור דמניחין בו החמין וסותמין פיו בדף ושורקין אותו בטיט מותר לסתור אותו סתימה כדי להוציא החמין - ומסביר משום דלא נעשה לקיים - אף דמסתמא אסור לעשות סתימה כזו: מנ"ל דאסור - ואף אי הוי אסור .. י"ל דטעם ההיתר משום דהוי כמקלקל לצורך האוכלין שבתוכו.

- וכן בהא דיש בנין אף בבבע"ח - ומ"מ ליכא משום סותר כשהורגם כהא דמותר להרוג כינה - ודן דמסתמא אסור להחזיר חוליית של שדרה אף בכינה ושאר בע"ח דאינם פרו' - וכן לא מציעי דהשוטט בשבת חייב משום סותר - וכן אף דמגבן חייב משום בונה .. מ"מ אין האוכלו חייב משום סותר - אלא דתלוי בלש' בנ"א אי חשיב כבונה או כבורר או כצובע .. - ולכן הנוטע אינו חייב משום בונה - וכן מוא דהכתוב מוזהא אמאי לא חייב משום בונה

שם עמ' תקמד - דעתו דאף לדעת החזו"א מותר לדבר עם אדם שיש מכשיר שמיעה אף שמגבירים או מקטינים את פעולת מעבירי הקול¹⁷ .. הואיל והשינויים אינם אלא רגע כמימריה .. לא שייך בזה בונה או מכב"פ¹⁸

- ולגבי הגברת אור של היילוגין ביו"ט - דעתו דלחזו"א נחשב כבונה כיון שמרחיב את מקום חלק מהסליל שהורס עובר דרכו .. דנחשב כממית ומחיה - אבל דלא כחזו"א נראה דמותר דהאיסור רק משום מוליד בלבד ולא חשיב כמוליד דבר חדש דכבר חשיב כאש. - וכל זה דלא כאחרונים דבתחלה רצו להקל להדליק נר של חשמל ביו"ט דהוי הבערה לצורך אר" - והאחרונים דחו דהוי בכלל מוליד דבר חדש דליכא אש כלל עד שעת הדלקה.

ובמאור השבת ח"ד עמ' רלט - מהגר"ש אלישיב דמאוויר וכדו' בשעה שאינם פועלים הוי מוקצה מחמת גופו כשברי כלים - וע"פ החזו"א¹⁹ / ועי"ש שדן בדב' הגר"ש - דהלא אף לחזו"א - "למה יקרא שבר כלי .. וכי כלי מקולקל הוא, ורק לענין הדלקה אמרי' דאסור משום בונה כי מחמת הזרימה החשמלית שיצר לתועלתו הרי'ז בונה, ולהיפך הוי סותר .. אבל הכלי עצמו גם כשאינו מופעל הרי הוא כלי עומד להפעלה, ולבנות בתוכו יצירה חשמלית" - ואולי יש לחלק אי יכול כלל להשתמש בכלי בלי החשמל - דשעון דהפסיק מלפעול הוי מוקצה מחמת גופו לכר"ע.

ג **מכה בפטיש:** חזו"א הנ"ל, שות' מנחת אשר ס"ל - כל דעושה דבר חשוב עם החשמל (ולא כחזו"א דעצם סגירת המעגל) [ע"פ לש' הירוש' ז, ב, ר"י ור"ל עבדין היו בהאי פרקא תלת שנין ופלוג אפקון מיניה ארבעים חסר אח' תולדות על כל חזא וחזא, מאן דאשכחון מסמך סמכון הא דלא אשכחון מסמך עבדוניה משום מכה בפטיש, ובפני משה - מה שמצאו להסמיכו לאב סמכו, ומה שלא מצאו לה סמיכה לאב .. עשאוה תולדה דמכב"פ - כלומר דמכה בפטיש הוי לכל דראוי להיות מלאכה, וא"א להיות בכלל א' משאר המלאכות.²⁰] ²¹

16. ע' בס' מערכי לב עמ' נו - דמחלק לחזו"א דהרמ"א מיירי דוקא היכא דהחייט תופר במטרה שלא תתקיים, צריכים להתירה כדי שהלקוח יוכל להשתמש אחרת.
17. אבל בשם הגר"ש אלישיב דהחמיר בזה - וע' ס' לא"מלאכות מאת ההר' ד' רביאט שליט"א בענין מבעיר שרצה להתיר להשתמש בintercom כדי להשגיח על קטן וכדו'.
18. אבל כת' דשמע בשם החזו"א דאסור אף בכה"ג - ואינו מאמין בזה. - וכן מובא בשבות יצחק ח' יב - ובקובץ אור השבת כג מאת הר' יצחק זדיי - דחזו"א והגר"ש אלישיב החמיר אף בהגדלת זרם - ודימה דהיכא דחקק יותר בכלי מעשה קערה מכוס - וכן עם היה טוען חשמל כדי צ עצוע ועכשיו ראי' לכלי יותר חשובה וכן לפעול ביותר עוצמה וילענ"ד י"ל דבשלמא מה שכת' דשייך אם עשה כעין כלי אחר שייך להוי בנין או מכב"פ - אבל סתם בתוספת זרם כדי לפעול ביותר עוצמה לא מציעי דז' הוי כעשיית כלי כלל. - וע' באגר"מ ד, פד - בטעמי האיסור לדבר במיקראפאן בשוי"ט א **כיון דקול הנשמע אינו קול האדם עצמו .. אלא כשמדבר נעשה רושם של הברותו שם ומה שנשמע הוא קול הבהרה .. והו"ו חשש איסור דאור' במה שבדיבורו נעשה רושם באיזה מקום במייקראפאן .. ואף שאין זה כתיבה שאינם אותיות .. יש עכ"פ איזה חשש מלאכה מאחר שנתחדש איזה דבר שע"ז נשמע קול מרחוק .. דאולי הוי מכה בפטיש ואולי בונה .. ויש לחוש לאיסור דאור' אף שלא ברור האיסור.** ב **שלפי מדת הקול נגדל כח הוצאת האלקטרי .. ונמצא שבדיבורו נמצא מגדיל ומקטין את העלעקטרי ..** ודואין זה ברוש .. והשתמשות בכחות העלעקטרי יש חשש איסור דאור' אף בלא הבערה, ויש לעיין בזה טובא למעשה. - ואף במאורי אש השלם - דאפשר דלחזו"א שייך דהוי כבונה דמפעיל יותר מהסליל (אבל דעתו דשייך ד' זוקא היכא דהוי דבר המתקיים) - וצלע בזה.
19. וע' אגר"מ הנ"ל - דלככה"פ לא אמרי' כן בשכמה דראוי אף בלי חשמל.
20. שות' מנחת אשר ס"ל - מרמ' שבת לגבי מפיס מורסא דהוי מלאכת הרופא .. ולכן חייב משום מכה בפטיש.
21. ע' מ"מ י, יב, דרמ' לא מוזכר מצדד בבנין תתאיה דבהל יח- כת' דמשום מכה בפטיש- וע' במנחת אשר ס' פג- דלרמ' א"א שתהוי בנין דגדרו תיקון הבית- ואינו בית עדיין (ומתחלה ר"ל דאינו בונה דבונה בעי שתהא מקבץ חלקים נפרדים כעין מה דכת' בפ' ז לגבי מגבן- ודוחה

הדלקת חשמל בלי עשיית מלאכה אחרת

- והוא דשייך מלאכה אף דאינו גמר מלאכה כח' המנחת אשר שם דהוי גמר מלאכה עשיית היסוד - וע' אבהאז' י, יז - דמדייק דלרמ' לא בעי שתהא גמר מלאכה, ועיקר מכה בפטיש הוי "המכה בפטיש הכאה אחת... וכל העושה דבר דגמר מלאכה הוי תולדת מכה בפטיש". - כלומר דכל מעשה אומן הוי מכה בפטיש, ולכן בהל' יז - כת' דמפיס מורסא הוי מכה בפטיש משום דמלאכה הרופא - ולא הוסיף דהוי גמר מלאכה, ולכן אינו תוצאה בפני' לחייב ב' עם הבונה.²² [ועפ"ז מות' קוש' הל'מ' בהא דרמ' אינו מחייב ב' בעושה נקב בלול תרגולים.] ועוד בשו"ת מנחת אשר שם - דסגירת מעגל חשמלי על כל צורתיה ואופניה בודא ללא ספק יש בה המצאה עצומה שאין כמותה תיקון וחשיבות להניע יסודות תבל .. די ש בה חשש מכב'פ .. בין במפעיל כלים תעשייתיים עצומים ובין בסגירת אלקטרונים ועירים, וכן מנורות "לד"²³ / ולמנח"ש - א"א להוי כמכה בפטיש כל דהוי דרך השתמשות, וכל א' עושה ד' כמה פעמים ביום, ואפי' תינוקות. - ולא הוי מעשה אומן [וע' רשב"א שבת קב. מהרמב"ן - דדוקא כלי שצריך מעשה אומן מחייב משום בונה דהוי' כעושה כלי מתחלתו שהרי בשעה שנתפרק ואין ההדיוט יכול להחזירה בטל מתורת כלי. - וכן אי שם בשא"ר]

- אבל שוב מסתפק דאולי שאני כלי העומד להתפרק דלא חשיב כעשיית כלי .. דמחוסר קריבה בעלמא - משא"כ כדי להכשיר כלי ע"י זרם חשמל - וג"כ יל' דמיון דבעי לתקוע בכגון זה בכל השתמשות, אף דעושה כמה פעמים ביום .. מ"מ הוי כבונה וסותר או מכב'פ בכל פעם. - ומירוש' זב, בהמשך דכל מין מלאכה דלא אשכחון מסמך אמכב'פ. / אבל שוב דוחה כל הנ"ל דמכב'פ הוי דוקא בגמר מלאכה שתפקידו להיות נשאר כן - אבל בזו עיקר גמר מלאכה שלא יהא מחוברין תמיד כי אם דוקא בשעת שימוש. - ומשו"ע הרב שי"ג, דאף דבר שצריך לתקוע בחוקך ביתדות .. אסור רק מדרבנן היכא דאינו עושה להתקיים זמן הרבה, ומותר כל דאין עושיין להתקיים כלל. - וג"כ נראה דחשיבות של מעשה רב, לא הוי בגלל התוצאות .. כי אם דהמעשה עצמו יש בו טורח או שהתיקון נשאר בו לעולם. - ודעתו דהמשפטי ברל במגנט טבעי או שמכניס בו זרם חזק כדי שיתמגנט .. חשיב כמתקן כלי דאסור אף דאינו ניכר בה' חוששים .. ק"ז מטבילת כלים והגבאת תרומ' אף דהתיקון רק רוחני בלבד .. ונראה טפי דמגנטיות ג"כ מורגש ממש - אבל אם עומד לכך מתחלה (כגון חוט העומד לזרם חשמל) קשה לומר דעשה כלי, או דאפי' נחשב כמוליך דבר חדש.

- וע' באגר"מ דפד, בטעמי האיסור לדבר במיקראפאן בשו"ט²⁴ א

כיון דקול הנשמע אינו קול האדם עצמו .. אלא

מעושה נקב בלול וכדו' דשייך בנין אף דאינו מקבץ חלקים - וע' באבאהז' דהיכא דאינו מקבץ חלקים הוי רק תולדה - וכן מדוייק בלש' הרמ' דעשיית אהל הוי תולדה בלבד]

22. עוד בענין מכה בפטיש: והמכה בפטיש ובמעצד :צ"ע בה"א דרק בפטיש, רש"י - גם היא באבות מלאכות :משמע דהוי חידוש דהוי מלאכה, ..שמפוצץ בו את האבן מן הסלע לאחר שחצב את האבן סביב ומבדיל מן החר קצת הוא מכה בפטיש והיא מתפרקת ונפלת וזוהו גמר מלאכה של חוצבי אבן... וכל הגומר בשבת מלאכה תולדת מכה בפטיש :צ"ע למה אינו חייב בכל מלאכה כשגומרה אף משום מכה בפטיש! [ע' לש' הירוש' דמכה בפטיש הוי לכל דרואי להיות מלאכה, וא"א להיות בכלל א' משאר המלאכות.]

צ"ע ג"כ למה זו הוי רק תולדה, תוס' - מק' ארשי' דהלא ליכא בנין אבנים במשכך? לכן פ' דהוי מכוש אחרון שמכה על הכלי בשעת גמר מלאכה :אולי לרש"י שאני מכה בפטיש משאר מלאכות, וליכא מקור במשכן, וע' בהא דגמ' לא מק' מנ"ל במשכן תוס' מק' למה נשנית מכה בפטיש בכלל משנה לגבי בונה - וצ"ע ביחס בנייהם.

רשב"ג - אף המכה בקורטס על הסדן בשעת חייב שמתקן מלאכה, רש"י - אף דאינו מכה על הפועל אלא על הסדן, ובגמ' מאי קעביד? דקמאמן ידיו, רש"י - "דמריגלים ומכותם הראויה למלאכה מכה גדולה או קטנה" ... ומק' אלא מעתה חוזה אומונתא בשבת וגמר ל"מ דמחייב? בה"א יל' / א תיקון גברא מחייב הוי המעשה - מכה גדולה אלא שכן מרדדי טסי משכן עושין כן (לציפוי לקרשים), רש"י - מכין ג' על הטס ואחת על הסדן להחליק הקורטס שלא יבקע הטס שדק :א"כ צ"ע למה חכמ' פליגי? ויל' דלדידו לא הוי גמר מלאכה, פיה"מ - אף שלא הכה אדבר שרוצה לרקע או להחליקו חייב ... שכן עושין הנפחים בשעת מלאכה כאילו אותו ההכאה מתקנת שאר ההאכות כולן :הוי כעין הה"א, וכן מפר' ברשב"א מרה"ג - דמאמן ידיו באותו מלאכה... ומירוש' דמדמה לשובר ומדקדק לר"י ר"פ הורק, [וע' ברש"י עג. דמפ' מכה בפטיש הוי המכה בקורטס אסדן בשעת גמר מלאכה שכן אומן עושה להחליקו בגמר מלאכה - ואף דלכא"ו ד' אינו אלא לרשב"ג - פ"י הרש"ש (וכן בחת"ס) דקיל' כמותו בשעת גמר מלאכה, ולא בשעת מלאכה - וצ"ע דכאן משמע מרש"י דהחידוש דרשב"ג דחייב אף דאינו עושה על הפועל.

23. והולך לשיטתו דמיון דאין האיסור מחמת עצם הזרם, אלא מחמת הא דהוי מכב'פ ע"י יצירה חדשה - ממילא אינו אסור א"כ דאיכא בסגירת המעגל תועלת ותוצאה גלויה הנראית לעינים או לשאר חושי האדם - אבל בלא"ה ליכא שום סרך מלאכה. - כגון בשינוי את המוד של מכשיר שמיעה ממילא ע"י הליכתו ממקום למקום, וכגון מי שמתוור למכונה בבית חולים כדי לשמור על כל סימני החינים .. אבל ג"כ ממילא רושם על הצג כל תנועותיו, האם הוא יכול לחזו' שלא לצורך, וכן מי שמתוור ל"g.p.s" (כגון לצורך המשטרה, או לצורך חולי חקנים כגון "אלצהיימרים" או אחר ילדים אוטוטיסטים) .. האם הוא יכול לחזו' ממקום למקום דע"כ ישלח אותם למשטרה וכדו', וכן למי שמתוור למכונה המכשיר נשימה דג"כ רושם תנועות על הצג, ליכנס למקום עם דאיכא חיישן חוס ותנועה דכבר הודלק וכדו' - אבל נרשמת מבחינה אלקטרונית ותונת פקודה להפעיל את מערכתו החשמל (מאור מוגן) לעוד רבע שעה וכדו', וכן למי שמתירין לו להשתמש בטלפון סלולריים (כגון רופאים לצורך פיקו' דג"כ ע"י תנועתו מרס לשינויים ברמת הקליטה דמתבטא בצג .. ובכל אלו יש סגירת מעגלים ועיירים שאין האדם יכול לעקוב אחריהם .. ובמציאת של שינה משתנים לפעמים אותות אלה בתדירות .. אין בזה כלל בגדר מלאכת מחשבת .. אם משום דליכא מלאכה ואם משום דלא הוי מלאכת מחשבת - וליכא משום "מוליך" דדוקא במוליך דבר חדש שהעין רואה והלב חומד והאדם יכול לחוות ולהנות ממנו ויש בו תועלת - וכן ליכא משום בונה כשתונן צורה לחומר .. משא"כ באלו דליכא שינוי הניכרת כלל. - וג"כ ליכא משום מכב'פ משום דליכא שום חשיבות .. וכל שאין כוונה לו ליכא מלאכה כלל כדב' המ"ב יב, הנ"ל - אף דרואי מ שיכול לימנע מכל זה עדיף .. אבל כשמדובר בצרכי חולה או בשעת הדחק .. בחשש פיקול' .. אף בענין רחוק .. יש על מה לסמוך ולהקל. [וע"ע במה שהרחיב וביאר את דב' בחוברת ישרון כט]

24. וע"ש בתשובה פה - בענין שימוש במכשיר שמיעה לחרש בשבת - דנהוגין להקל - דהא דבדרך כלל מחברין דוקא בשעת השתמשות .. ד' רק דבבר המשמיע קול לרבים כנתנת חטים לריחים של מים, דאוושא מילתא - ולא שייך במכשיר שמיעה דדוקא לדידה - ולהא דשמא יתקן לא שייך משום דלמא לחרש בלבד הוי מילתא דלא שכיחא דלא גזר ביה רבנן, וג"כ הוי צורך גדול מאד .. וחשש פיקול' שלא ישמע נטיעת המכונות - וירביק איזה דבר כדי שלא יבא לתקן (ושייך תיקון זה דוקא ככה"ג דאינו בכלל הלא פלוג). - והחששות מענין מלאכה דאינו קול האדם המדבר אלא קולה הברה .. אף אם נימא כן במכשירי שמיעה .. מ"מ כיון דלא ברור האיסור דלאיזו מלאכה נדמה .. אין בידינו לאסור לחולה ולצורך גדול - וג"כ איכא עוד ספק דאולי דהוי אותו קול דלא נשתנה כ"כ .. אלא דמושך הקול לאזנו, או דמגדיל כל שמיעתו. - ואף חשש הב' דמגדיל כח העלעקטור .. נמי

הדלקת חשמל בלי עשיית מלאכה אחרת

כשמדבר נעשה רושם של הברותי שם ומה שנשמע הוא קול ההברה .. והוא חשש איסור דאור' במה שבדיבורו נעשה רושם באיזה מקום במייקראפאן .. ואף שאין זה כתיבה שאינם אותיות .. יש עכ"פ איזה חשש מלאכה מאחר שנתחדש איזה דבר שעי' נשמע קול מרחוק .. דאורי הוא מכה בפטיש ואולי בונה .. ויש לחוש לאיסור דאור' אף שלא ברור האיסור. ב שלפי מדת הקול גדול כח הוצאת האלקטרי .. ונמצא שבדיבור נמצא מגדיל ומקטין את העלעקטרי .. והואין זה בחוש .. והשתמשות בכחות העלעקטרי יש חשש איסור דאור' אף בלא הבערה, ויש לעיין בזה טובא למעשה. ג כיון דבחול הדרך לחבר המייקראפאן להעלעקטרי רק בשעה שצריכים לדבר, ולא קודם - לכן אף אם לא היה שום איסור בדיבור בעצם הדבר .. היה אסור מדרבנן כהא דשבת יח- דאסור ליתן חטים לתוך רחים של מים אלא כדי שיטחנו משבת, ולא התייר א"כ נטחנו מבע"י .. דהרי אפשר לומר דהיום קודם הדרשה חברו להעלעקטרי .. ולכן ג"כ אסור להעמיד בע"ש רעדיא וטעלעוויזן כדי לראות ולשמטע בשבת ד ג"כ איכא איסור כלי שיר דאסור שמא יתקן

- ולגבי ב' טעמים הראשונים דחשש לאסור דאור', אף דלא ידע איזה - ע' שבות יצחק ח'ז עמ' קסד - דביאר ע"פ יורש' הנ"ל דכל דלא אשכחון .. מסמך אמכה בפטיש²⁴ - ושם דעת דאיכא לט' תולדות לכל אב מלאכה .. דר' חייא העלו ר' ק' ו' לכל אב - והק' להגריש'א וצ"ל דכיון דאיכא לט' תולדות לכל אב .. אלא דאין ידועים לנו .. איך ניצולים מחילול שבת: ות' דזהירות מאיסורי דרבנן מונעת מתולדות דאור' - וכהא דאיסור מוליד הוא קרוב למלאכה - ולכן גדולי תורה חששו לאיסור תורה אף דאינו ברור. ²⁷

ד **מוליד דבר חדש:** שו"ת בית יצחק י"ד ח"ב הגה' ס' לא - ע"פ ביצה כג. - לעשן ע"ג חרס דעת ר' יהודה דמותר, אבל דעת רבה דאסור דקמוליד ריחא, וברש"י - דמוליד ריח שנכנס בחרס שלא היה בו ריח ואסור מדרבנן שהמוליד דבר חדש קרוב לעושה מלאכה חדשה - ובראה דשמואל דשרי לעי' ס'ל דלא חשיב אולודי ריחא אלא בכלים, ולא באוכלין - ועי'ש בערה דחויין דלדעה זו לא הותר מוליד משום אר"נ אף באוכלין ממש / ודלא כבן הרמב"ן שם דצ"ל דלא מיירי ממש בפירות דא"כ כשיטא דמותר משום אר"נ²⁸ - ועי'ש בהערה שדן בפירושים אחרים בלש' "לעשן" - ור"ל דהוי מכשיירי אר"נ בלבד, דבאר"נ גופה אינו מחלק אי הוה שוה לכל נפש. [ואולי יש לצרף לביאור זה הא דמצינו במשנה שביעית בב, ב, מ'גלילין, מ'פ'קין, מ'אב'קין, מ'עש'נין, (וברע"ב - כדי להמית התולעים) עד ראש השנה.]

- סחופי כסא אשיראי ב'וט אסור, וברש"י - לכפות כוס מבושם על השיראים של מלבוש להכניס בהן ריח הבושם שבכוס - ומק' מ'ש ממוללו ומריח בו, וקוטמט ומריח בו, רש"י - דתניא לק' שם לג: עצי בשמים מוללו בין אצבעותי כדי להוציא ריח: - ומת' דהתם ריחא מיהא איתא ואוסופי הוא דקמוסיף ריחא, הכא אולודי קמוליד ריחא - משמע דשייך מוליד אף דאינו לתוך דבר אחר - אבל צ"ע אי באמת לעשן גורם להוליד עשן טפי מעי' מלילה - וי"ל כן - אם לא נאמר דהוה עצם החילוק בין מוליד ולהוסיף הוי אי מוסיף לאיירי, או מוליד תוך הכלי. - וצ"ע - ואולי דכן דעת הרא"ה דכת' דהכא אולודי ריחא .. שנקלט הריח שבבשמים בבגדים שלא היה בהם כל עיקר.

- דעה דאף לעשן מותר .. מידי דהוי אבשרא אגומרי, וברש"י - דאיכא אר"נ ושירי אף דאיכא נמי משום מוליד ריחא - צ"ע במאי פליגי אי שייך דמיון לבשרא אגומרי אף לגבי אולודי ריחא - ואולי דתלוי אי הוי מגדר מלאכה דרבנן או איסור חדש כעין מוקצה, ובר"ח - ולעשות מוגמר להריח ולגמר בה את הכלים לא אתפריש דשרי .. והל' בכולם אסור בר מעישון פירות דמותר - ושם בתפארת שמואל ארא"ש ס'ק ט- ממנהר"ל דאסור להניח אתרוג ע"ג טלית ב'וט ראשון משום דקמוליד ריחא / ומק' דלא אסור אלא כדי למגמריה, ולכן אמ' שיראים, אלא אמר בגד .. דדרך לגמר שיראים .. אבל היכא דאינו מכיין למגמריה נראה דשרי דלא שייך לומר פסיד

אינו איסור ברור ולכן אין לאסור לחולה ולצורך גדול - ולבד זה דהאש אינו עושה שום מלאכה .. והניזון על המדברים .. וכיון שאם אין מדברים ביחוד לחרש .. ואינו פסיד' כיון דכמה פעמים אף עם המכונה אינו שומע :צ"ע מה בכך לטא' תלוי בהא דהגדיל העלעקטרי? - ואף אם מודברים אליו דהוי פסיד' וגרע דמתכוין - ולכן כשאפשר עדיף שלא ידברו ביחוד אליו - אבל כשא"כ אלא בדבור אליו .. אין לאסור. אמנם בס' ארחות שבת כו, לג - בשם הגריש"א לאסור לדבר אהו. - וע' במאמר מאת הגר"ד בליך בענין "cochlear implants" - דאורי יש

חלק בין סתם מכשיירי שמיעה ל" cochlear implants" דבמכשיר שמיעה רגיל הוי כעין ע"י מייקראפאן, וא"כ מסתמא א"א לצאת מצות שמיעה היכא דלובש מכשיר כזה. - אבל עדיף ע"י משום דלא נשתנה עצם הקול, אלא דמכשיר עצם השמיעה, ולא הוי כשינוי כלל בדבר המורגש לבנ"א, משא"כ בשינוי בעצם הקול.

25. וע' במאמר ישורון כט מאת בגרלי אפרתי דהגרש"ז לא החמיר בדיבור במיקרופון דהתייר למי שנצרך לצלצל בטלפון - "דאחרי שנוצר קשר טלפוני אין בו איסור אם יוסיף לדבר עכ"פ כל שיש בו צורך .. ולכן התייר לומר בגמר השיחה שלום או תודה רבה" - אף דודאי איכא בזה שינוי זרם.

26. ס' קדושת השבת עמ' מו - דכיבי חשמל בדבר דליכא אש חוששין לדעת החו"א - ונחשב כסותר מדרבנן - ומחלק אי הוי דאור' או דרבנן דבאמת מספיק'ל אי קי"ל כהחז"א ותלוי בשעה"ד או לא וכדו'.

27. יש להסתפק במי שמתקן את הרדיו כדי לקבל ערוץ שרוצה - אי ד'ז הוי כבונה לחו"א כיון דהוי כעין סגירת מעגל של הזרמי קול - חשמל - א"נ צ"ע אי הוי בכלל תיקון מנא / - וע' בשו"ת צ"א ג, טו, ה - דאף מי שמשוּבב כפתורים כדי חכוּוין קולות בומון השידור .. הוי מכב'פ זוקא היכא דבעי מעשה אומן. :אבל אולי כהנ"ל דאף לידון כיון דגורם בכלי כח חדש [ושו"ד דבאמת הצי"א שם ג, טו, יב - חושש למכב'פ באדם המקשיב ומסבב הכפתור לכחיות ולכנברת הקול.] - ולכה"פ לטא' כמוליד (ככהמשך) - ולצ"א שם דהבערה מגל אל גל ג"כ הוי איסור משום השמעת קול ע"י כלי שיר - וצ"ע לגבי דמיון להשתמשות במייקרופון לדעת האגר"מ הנ"ל. - וכן נשאלתי בענין לקבל שיחות טלפון כשכבר מדבר עם אחר "קל וייטיג" בלעז - אי הוי כבנין דסוגר מעגל חדש או ד'ז הוי כמתקן לקבל הערוץ רדיו שרוצה - וידידי אברהם כהן אמר לי דיש לחלק בין טלפון המתובר לקרע .. דבזה כשמקבל שיחה ב' .. באמת בהיחא שעתא .. סוגר מעגל ראשונה .. ומתחיל חדשה - משא"כ בטלפון סלולרי .. כיון דתמיד איכא חיבור בין הסלפון והמשרד .. א"כ אולי כל היכא דמתקשר עם אחר .. בפרט בשיחה שניה, כהנ"ל . הוי כסגירת מעגל א' ופתיחת ב' - משא"כ בסלולרי .. כיון דזכר הוי מתובר למערכת בכל שעה. - וצ"ע אי לדעת החו"א כל היכא דעושה דבר חדש בטלפון כוה הוי כמלאכה חדשה.

28. אולי ד'ז תלוי בסוגיא דריחא מילתא - ואי ריחא כשתי' - כלומר דתלוי אי ריח בתוך אוכל הוי כחלק מן האוכל או כמילתא אחריתי. - וכהא דמי שקשה לו להריח .. חסר לו אף בטעם.

הדלקת חשמל בלי עשיית מלאכה אחרת

אלא במלאכה ממש. - וכבר כת' כן הר"ן בדעת הר"ף דבבשרא וגומרי ליכא כיבוי ממש .. דסופו להבעיר - והא דמקיל במוליד ריחא משום דאינו מכיון להרית, אלא להכשיר אוכלין. יעפ"ז צ"ע לגבי חשמל, דלרוב פעמים אין דעתו על אולחזי זרם - וצ"ע טפ"י.

- וע' רמ"י ט' דג, - דבפשטות הרמ"י משמיט הא דמוליד ריחא - וכך דייק הראשון לציון ביצה שם - ודלא כדב' המ"מ שם דבכלל דב' הרמ"י דאצ"ל דאסור לגמר הכלים (ולא כפשטות ב' דבכלל דאסור כיבוי).

חל' מאירי - מחלק דאף דסחופי כסא דלא גמור כלי לגמרי, מ"מ איכא אולחזי ריחא בכלים

- וע' משנה ביצה לג. - אין מוציאין את האור לא מן העצים ולא מן הקצבים ולא מן העפר ולא מן הפנים, ואין מלגנין את הרעפים לקלות פהון. [וע' ס' מעלות בשבת סופ"ב מאת הר"ן לוי יצחק היילפרן - דמביא מהא דדף כג, ולא מלג. - כדי להוכיח דהגדר הוי דמורגש תוך דב"א - כריח תוך כלי, אף דאינו מורגש בפני'ע כמו דאש הוי דבר המורגש בפני'ע.] / אבל ע' בית ועד לחכמים ס"ג - דליכא בחשמל מוליד כיון דהאנרגי' כבר קיים בתחנת כח, ורק מעבירו אצלו - ואולי יש לחלק עוד דליכא בזה מוליד כיון דהוי לגמרי כדבר שאין בו ממש - וכן מובא בשו"ת צ"א כ"א, - מחנתו של הבית יצחק - דשאני זרם חשמל דאינו דבר הנרגש]

- וע' עירובין קד. - במח' ר' הונא ורבה אי כל אולחזי קלא אסור בשבת - או"ד דוקא כלי שיר - וע' שו"ת צ"א גטז - שמשביר המח' אם האיסור הוי דוקא משום שמא יתקן כלי שיר - או"ד משום הולדת קול [וכן באו"ש כג, / דלא כב"ח שלח - דאף לר' הונא דאפי בכל קולות .. מ"מ האיסור משום שמא יתקן כלי שיר .. אלא דגזרו בכל קולות מחמת לא פלוג. / ולצ"א שם דאף לרבה דדוקא בקול של שיר .. האיסור משום הולדת קול .. אלא דלא אסור אלא הולדת קולות דגורם לו הטאה רחנית (ע"פ לש' השו"ע שלח - "השמעת קול של כלי שיר אסור", ומלש' רש"י שבת נג. - שהעינבל מקשקשת ומוליד קול)²⁹]. ואלאו שהקילו בהולדת קול, אף דחמירו בהולדת ריח - י"ל דריח שאני דהוי כעין דבר ממש ביחס לקול³⁰, משום דאיכא חלקיקים של דבר המריח וכעין ריח כשתי³¹ - וע' מאורי אש השלם - דדן במצלמה במעגל סגור אי נחשב כמוליד אור בשינוי התמונה ע"ג הצג .. דמוליד אור בנקודות מסוימות.

- ובענין ריאקציה כימית אי הוי כמוליד: ע' במאמר תומין מאת הר"ן רוזן - בענין ה"סטיקלייט" - ומביא מהאמרי בינה ס' כא - בענין עשיית מי סודה - ואוסר מחמת מכב"פ - ומהגריל דיסקין - דהרכבת כמית שא"א ליחלק הוי בכלל מוליד / ושם מהגרצ'פ' דמקיל משום דאינו מתקיים - ובשו"ע שכ"ט - בענין ריסוק שלג - אבל מביא כמה תשובות (כגון צ"א י"כה: תורת היולדת עמ' רז) דלא חששו באיסור מוליד בבדיקת שתן וכדו". - וע' מאמר הגר"א וייס בקובץ אור השבת ח' כד - דליכא בבישול במגניזיום מחמת מוליד (אבל מ"מ חושש לדאור' מחמת בישול בסיד כדעת המאירי לט).

- מעליית בשבת פ"ה - כדי שתלך לאט יותר (בפרט כשמגיע לתחנה) .. המנוע נהפך לגנרטור ומחזיר אנרגי' לרשת כדי להתאים את עצמו למחירות החדשה הנדרשת ע"י מתח הנמוך - ולכן בעי אנרגי' המוחזרת - counter - current. אבל דן דעדיין אולי שייך מתקן מנא, ומוליד .. מדרבנן / [אבל ע' שש"כ לח, הערה לא - דיתכן דלחזו"א אף הגברת זרם אסורה משום דע"י משנתה חלק מהחוט ממות לחיים]

29. וע"ש שדן דהוי המייקרפון כלי המיוחד לשיר - ולכפ"פ כדעת הרמ"א שלחא, - דאסור כל כלי המיוחד להשמעת קול - ובפרט לטעם הלבוש שם - דמשום שמא יתקן - וכ"ש דשייך ד"ז הרבה לגבי מייקרפון. - וע"ש שהיתק תוס' ביצה ל. - שייך דוקא בהא דאין מטפחין .. וכדו', ולא בכלי שיר ממש (ודלא כמשמעות המג"א שלחא, שלט"ב)

30. וע' סוגיא ר"ה כו: - התקע לתוך הפור או לתוך הדלת או לתוך הפסס, אם קול שופר שמע, יצא. ואם קול הקרה שמע, לא יצא. - ושם בגמ' דאותן שתוך הבור יצאו מ"מ. - וצ"ע דלכא' איכא חסרון באיכות הקול אף למי שהוא בתוך הבור - אלא מסתמא הביאור דאיכא שינוי בקול מהתקע לשומע. - וע' מח' ט"ז - מג"א ר"ס תקפז - אי איכא פסול זה אף למי ששומע מחוץ לביהכ"נ - ולמג"א דדוקא כשאכא בלבול קול, דהיינו כשתחת הקרקע (ומסתמא כוונתו לכל היכא דתוקע במקום קטן - וע"ע בביה"ל שם - דליכא פסול זה במי שתוקע בין ההרים .. דהוי קול הברה בלבד, ולא כקול הברה - וע' לבוש שם דליכא פסול זה אלא בשופר משום "לעבירו קול שופר" - דבעי כעין הכרזה, ולכן לא שייך במקרא מגילה או קריה"ת וכדו' / אבל ע' במנח"ש ס"ט ועוד דס"ל דשייך כל היכא דבעי שומע כעונה.

31. - וי"ל דרק אחפצא - דע' תוס' פסח' נד- דתקנו ברכת רק אהנות הגוף, ולכן אין מברכין אראייה (אלא במוצ'ש) - וע' בגליוני הש"ס דהק' עליו מברכת הריח דאין הגוף נהנה בה, אלא הנשמה - ומברכין מ"מ - וי"ל דתלוי בגדרי מעילה - דע' פסח' כו דקול ומראה אין בהם מעילה דאין בהם ממש (ומסק' הגמ' דריח אין בה מעילה דוקא היכא דנעשית מצותו) - אבל ע' רמ"ה' מעילה דמביאו בחדא מחתא - ובגריז' שנתקשה בזה - וע' רמ"ב ברכות ט"ח, שאין מברכין אריח תוך בגדים שאין בה ממש - והטור הק' עליו דמ"מ נהנה - וי"ל דהביאור כהנ"ל דרק הטאה מהחפצא - וע' רמ"ה' ר' הל' ברכות "דמד'ס לברך על המאכל ואח"כ יאכל אותה" ועפ"ז יובן הבנת הרא"ש ב"ח דהתירו כן דוקא משום דכיון דהכניס המשקים כבר לתוך פיו אינו ראוי לשתיה לאחרים ואינו טעון ברכה עוד - אף דעדיין נהנה - כיון דהחפצא אינו קיים עוד.

גליוני הש"ס - מהאורחות חיים בבי' ס' רצו - דאף מי שאין לו חוש הריח מברך .. משום דמ"מ הנשמה נהנה ממנו מ"מ ומחזק ראשו וגופו [וע' עירובין סה. דריחא זומיא דמשתיה, ובסנהד' נה. דנחשבו אכילה, ושתי' וריח] וע' ברמב"ן ר"פ אלו דברים ד"ברכת האור אינו ברכת הנהנין דא"כ כל שעתא ושעתא מיחייב בה ... שלא תקנו ברכות הטאות בהטאות שאינן נכנסות לגוף כגון ריחצת מים קרים וחמים, וכגון נשבה רוח ונהנה .. וכ"ש באור שאינו נכנס לגוף כלל ... לא אמרו אלא בהטאות שנכנסים לגוף כאכילה ושתי' ... וריח נמי דבר הנכנס לגוף וסועד כאכילה ושתי' דמי ... אבל ברכת האור כברכה של יוצא המאורות ושתייהן ברכות שבח הן כברכות שבפ' הרוזא .. ברוך עושה בראשית .." - צ"ע בגדר השביעה של ריח

הדלקת חשמל בלי עשיית מלאכה אחרת

- וכן בארוחות רבנו לקה"א, קעח - אוסר הגברת זרם מחמת איסור בונה] - ושור' בס' מאור השבת ח"ד עמ' רלא - מהגר'ש אלישיב זצ"ל דבכל הגברת זרם .. גורם יותר שריפת דלק בתחנת כח (אף דלא ניכר כלל הוספה זו) / אבל שם מהגר'ש' - דא'צ לחשוש להכי כיון דאולי באותו שעה .. אנשים אחרים ממעטים הזרם .. ולכן לא תיבעי שריפת יותר דלק בתחנת כח

- ועוד יש לדחות משום דבכל הני דליכא בזה משום מוליד דבר חדש - אבל ע' במאמר מאת פרופ' זאב לב בתרומין ח'ב וחה - ע'פ ביצה כג. - דלרבה ור' יוסף סחופי כסא אשיראי .. מ'ט דקמוליד ריחא (רש"י - לכפות כוס מבושם על השיראים של מלבוש אסור למלאכה וקרוב למלאכה שמוליד דבר חדש) - ומק' דמ'ש מהא דממוללו ומריח בו וקוטמו ומריח בו (וברש"י - דעצי בשמים מוללו בין אצבעותינו כדי להוציא ריחו, או קוטמו כדי שיהא מקום הקטימה לח ונותן ריח, ובתלושין קמירי?) ות' התם ריחא איתא ואוסופי הוא דקמוסיף ריחא, הכא אולודי קמוליד ריחא. - מבוואר דליכא משום מוליד היכא דאינו אלא מוסיף על מה שהיה כבר³².
- ואף הר' היילפרין השתמש ביסוד זה בפ' יג שם כדי להתיר לעלות במעלית אוטומטי אף דע'י כובדו גורם שיזרום טפי.
- אבל לדעתו שאני בשעת ירידה - דהוי שינוי נגד הזרם, ולא הוספה עליו - לדעתו הוי כמוליד מחדש או מתקן מנא מדרבנן. /
וע' במאמר פרופ' לב הנ"ל - לדעתו אין זה זרם חדש נגדי, אלא הקטנת זרם דכבר הוה - ורק מהירות המטענים (charge) משתנה.³³
- וע'ע שו"ת מעשה חושב ח"א עמ' מז - דאוסר לדבר לתוך מייקראפאון משום דמגביר הזרם - דאף דהוי כתיספת זרם בלבד, מ'מ הוי כהא דמג'א שם ס' תקיא - דאסור היכא דמוסיף ריח חדש לבגד (אף דכבר איכא שם ריח אחר) - וגם בנידונינו בזרם החלש שהיה קודם א"א להשמיע קול והגברת שינוי הזרם איפשרה השמעת הקול - דצ'ע האיך לדמות - וע' בס' קדושת השבת ז,ז - מאת הגר"ש דבכל שינוי זרם דמ'מ איכא שינוי במציאות דאסור - ושם עמ' מו - כינוי חשמל בדבר דליכא אש חוששין לדעת החו"א - ונחשב כסותר מדרבנן

גדר דין מוליד: לרמ' יו"ט ד, א- שלא הותר ביו"ט אלא להבעיר מאש מצויה, אבל להמציא אש אסור, שהרי אפשר להמציא אותה מבערב - ומהט"ז א"ח תקב"א - דאף דדומה לאוכל נפש .. אין היתר .. דלא התירה תורה או"ט אלא כדי לתקן מה שיש כבר בעולם, אלא שלא היה ראוי לאוכלה בלי תיקון .. כמו ביטול ואפייה - אבל להמציא ולהוליד שיהיה או"ט .. דהיינו יש מאין .. זה לא התירה תורה - ואש לאו"ט שייך מבערב. / מאורי אש מהגר'ש' אויערבאך א"א - מברכי' שם, ומשו"ת רדב"ז ח"ה מלש' הרמ" ס' קנ- דאסור מדרבנן כמכשירי או"ט דהוי אפשר לעשותו מבעו"י. / שם - מסביר דעת הרמ" ע"פ המאירי - וע"פ דב' הרמ" עצמו יו"ט א"ז - כל מלאכות שהן באו"ט מותרין מן התורה, ומ'מ אסור חכמ' את הקצירה והדישה והטחינה משום שכל אלו וכיו"ב אפשר לעשותו מעו"ט ואין בכך הפסד או חסרון. - ודעת המאורי אש שם - דאי מותר להדליק נר של חשמל לצורך יו"ט תלוי אי הוי משום מכשירין .. אי"כ תהא מותר כיון דזו א"א מבעו"י, משא"כ אי בכלל דברים דחכמים אסור לעשות ביו"ט .. תהא אסור. //
- ולראב"ד הל' יו"ט שם - "ויאמר שהוא מוליד ואין כאן הכנה .. והוא טעם המפ' בגמ'" - ולמ"מ - הרי אין זה כביצה שנולדה שאסורה, שאין זה ראוי בפנ"ע .. אלא לבשל או לאפות בו, ונראה שאם הוציא שמונת להשתמש בו, ולא אסרוהו אלא שלא היה לו להוליד כיון שאפשר לו מבערב". / אבל לט"ז שם תקב"א - הלא הוי מכשירי או"ט דאינו דוחה יו"ט, והוי כמעשר פירותיו במיד או מבשל .. דאסור אף בדיעבד .. ולכן לא מיבעי דאסור לבשל באותו אש, אלא דאף אם בישל דהתבשל אסור כל שישאל הוציא אש באיסור.

מאורי אש השלם עמ' תקטז - דג"כ י"ל דלא שייך לחדש איסור מוליד דלא נזכר בתלמוד - דמן הסברא אין לחלק בין הולדת חום (היכא דליכא משום ביטול כגון בחמה וכדו') להולדת ריח - אלא דזה נזכר בגמ', וזה לא נזכר - אבל כבר הורה זקן בשו"ת בית יצחק יו"ד ב,לא- דאיכא בחשמל משום מוליד כסחופי כסא אשיראי.
- ועי'ש עמ' שנו - דיל דבזו הזרם כבר הוה בעולם, אלא מה שכבר נמצא בתוך החוט .. הוא מכניס תוך הכלי - יש לחלק בזה בין זרם למתח - דג"כ י"ל דהיא גופא הוי האיסור במה שמכניסו לתוך הכלי - שם - עוד דין דאולי לא הוי מוליד כיון דאינו נראה בעינינו אז מורגש בחוש לרחוק כמו בריחא.

שם עמ' תקנד - מפמ"ג במשבו' תקב"א - דליכא בניצוצות משום מבעיר כלל - כיון דהניצוץ לא נאחו בדבר הבער ונשרף - ובניצוץ כזה דאינו ראוי כלל להדליק .. ועכ"פ אין רגילין להדליק בו .. אפשר דליכא אפיי' משום מוליד.
- כיון דלא עשה הניצוצות בידים ממש, אף דבשאר מילי היה חייב בזה כמעשויו .. מ'מ אין זה בכלל מוליד - כמו הא דמותר להניח שלג בחמה - אף דבכה"ג היה חייב משום ביטול:אולי שאני ביטול דמלאכתו בכך
- מ'מ אין לאסור בפסיר דלא ניח'ל לגבי מוליד [ע"פ רמ"א תרנ"ב, / דשאר פוסקים חולקין עליו ומקילין בפסיר דלא ניח'ל במוליד [ע"ש במג"א ס"ק ב, ובמחה"ש מהמהרש"ל - ובגינת ורדים ג,טז - וכן במלחמות סופ"ב דביצה - דכל שאינו מתכוין מותר במוליד אף דפסיר. - מקיל ללבוש בגדים העשויים מסינטטי, אף דמוציא ניצוצות מחמת סטיטי אלקטרי כיון דאינו מתכוין לכך - וג"כ אינו נראה ומורגש בחושי אדם כלל.

32. וע' מנח"ש א"ט - דמשרה מקיל להגדיל ולהקטין הנפך של מכשירה שמיעה / אבל ע' בס' אשרי האיש מהגר'ש' אלישיב זצ"ל דאסור אף אוסופי ריחא, ולכן אף אוסופי זרם ע"פ המג"א - דאוסר לשום ריח בלבד אף דכבר איכא ריח אחר - ויש דוחין דמייירי דוקא בריח אחרת. - וכן בשבות יצחק ח"ז עמ' קסז ממג"א תקיא - וע' במאמר של הגר"י אפרתי בישרון כס בשם הגר"ש אלישיב דמחלק אי איכא שינוי זרם הראוי לפעולה המתבקשת ... דד"ו הוי כעין ריח חדש בבגד. - ולכן מיקל לעמוד בפני מאורר אף דע"כ גורם שבעי השפעה יתרה מהמנוע.
33. וע' בס' מערכי לב עמ' כס- מא בענין שינוי מתח אי הוי כמוליד. - ובמאמרו תרומין ח'ב - דרצה לחלק אי ממש מוסיף מתח, או רק את הזרם ע"י שמקטין את ההתנגדות בסוללה - וד"ו תלוי אם המוליד הוי בחוטים או בתוך עצם המכשיר - ואי בתוך המכשיר .. ליכא נ"מ כלל בהא דבאמת ליכא מתח חדש כלל, ואסור כיון דמ'מ חוסיף כח חדש לתוך המכשיר. (ועי'ש ג"כ שא"צ להתירח דאינו זרם זרם בחלק מן הג'ג .. שהרי יש לנו להתירח למעגל כולו, ולא לכל פרטי באופן נפרד.)

הדלקת חשמל בלי עשיית מלאכה אחרת

ע' שבות יצחק ח'ו עמ' קסו -מהגרש'א, וכן ממשפחת הגרש'ז - דאסרו מקל אור דמכיל ב' חומרים כימיים כשמערבין אותם .. נוצר אור - ואסרו מחמת איסור מוליד

מאורי אש השלם עמ' תקמו - דן אי יכול לסבוב את light bulb כדי שלא ידלק לאח'ז - ודעתו דמותר מצד מלאכה³⁴ - ודן אי הוי מוקצה .. דאי נדלק ביהש'מ .. ודאי הוי מוקצה מחמת איסור - אבל אי לא נדלק ביהש'מ .. מסתפק אי נידון כצורך גופו או כמחמה לצל - ומערה'ש רעט,א - דכלי שכל מלאכתו לאיסור .. ליכא היתר דצורך גופו ומקומו - איכ' אף בזה - דעתו דהוצאת טלפון מן השקע בשבת ... לחזו'א הו'ל כסותר דמקודם היה ראוי לשימוש לקבל שיחות מאחרים, ועכשיו אינו ראוי לכך.

שמעתי עוד מהגר'צ שכטר שליט'א - לאסור פעילות חשמל בשווי'ט ע'פ הא דכתוב' ס. - **צינור שעלו בו קשקשין זיכול למעכו ברגלו בצינעא .. משום דהוי מכב'פ שלא כדרכו דמדרבנן .. ומותר במקום פסידא.**

ניצוצות: עמ' תקנ - דין אי יש איסור דאור' או לכה'פ דרבנן ע'י ניצוצות אש היוצאת מזרם חשמל: - ודעתו דיוצאים ע'פ רוב .. מ'מ לא הוי פסיר, אלא דשא'מ דקיל' כר'ש דשרי - וכריטב'א כתוב' ה- דלא נחשב פסיר' אא'כ ודאי או קרוב לדאי - ואף דכשמפסיק הוי קרוב לדאי .. מ'מ מותר.

- דעתו דהוי כלאח'י כיון שאין רגילין ללחוץ כדי לעשות ניצוצות [ע'פ ר'ה לג. - תיקון את השופר בכלי שאין רגילין לתקן בו, שבת מו: - חפר חייב מדאור' דוקא בכלי הרגיל לחפור בו] :צ'ע' דמעשה דקעושה עדיין הוי כדרכו - אף לרמ' א,ז - דמחויב במשאל'ג - מ'מ מודה היכא דליכא תועלת כלל - והו'ל כמקלקל - ועדיף דהתם מתכוין למלאכה .. אלא דמקלקל - אבל כאן הוי כמתעסק ביה לגמרי :ג'ל אי הוי פסיר' אין לחלק בכך כיון דכוונתו על המעשה - ומביא שם כעין חילוק זה מאברהם ב' הרמק בכ'מ א,ז. - ומדמה לשבת עה. - מתעסק אצל נטילת נשמה דחלזון, - וממחצה'ש שטז,יב - דכל שאינו מכין כלל למלאכה קיל טפי ובלש' "מ'מ צריכים לחלק בין משאצ'לג ובין פסיר'" - ומביא ממג'א רעח,א - והגרש'ז מבאר החילוק בין פסיר' דניח'ל דאו נעשה כמכוין לכך .. לפסיר' דלא איכפת ליה .. דהוי כמתעסק בעלמא - וכן מהגר'ח שבת יז - וע' תוס' שבת קג, יומא לד: - דרבנן לא גזרו על פסיר' דאינו נהנה

- מביא מפמ'ג במשב'ז תקב,א - דליכא בניצוצות משום מבעיר כלל - כיון דהניצוץ לא טאחו בדבר הנוער ונשרף - ובניצוץ כזה דאין ראוי כלל להדליק .. ועכ'פ אין רגילין להדליק בו .. אפשר דליכא אפיי' משום מוליד. / אבל ע' בס' מעיל שמואל א,ח - שדן באריכות בגדר אש - ומוכיח מפסח' נד. - דאור דנברא במוצ'ש ע'י אדה'ר היה מהא דטחן ב' אבנים זב'ז ויצת מהן אור - אף דלכא' לא היה אלא ניצוצות בלבד - וע' חזו'א גט הנ'ל דלענין מבעיר תלוי אי מקצת החוט נעשה גחלת - אבל אם אין נעשה גחלת אף שניצוצי אור נתזין ממנו זא'ז בתמידות .. אין זה מבעיר - אלא שיש בו משום שבות דאין מוציאין האור מן האבנים

וע' מאורי אש השלם עמ' תרטז - דבפתיחת הדלת של מקרר ליכא איסור אף מדרבנן, דהמקרר כבר ערוך ומותקן, וא'כ בפתיחת המקרר אינו עושה מלאכה המתקיימת - ועוד יש להתייר כיון דהוי גרמא בלבד

34. ושם בהערה דמיייר דכך דרכם להדליק ולכבות את האור - אבל לדין דעושיין ע'י מתג .. ודאי לסבוב את האור הוי דבר של קיימא ואסור